

УДК 159.9
ББК 88.4
А 43

Рекомендовано до друку кафедрою психології (протокол № 2 від 18.10.2017 р.)
та радою факультету педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка (протокол № 3 від 07.11.2017 року)

Редакційна колегія:

І. М. Біла – доктор психологічних наук, професор, вчений секретар Відділення психології, вікової фізіології та дефектології Президії Національної академії педагогічних наук України

Я. О. Гошовський – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Н. М. Ільїна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

С. Б. Кузікова – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

В. М. Поліщук – доктор психологічних наук, заслужений працівник освіти, професор кафедри теоретичної та практичної психології Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»;

В. М. Чернобровкін – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Відповідальні за випуск:

Т. М. Євменова – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Ю. В. Рябко – асистент кафедри психології, практичний психолог Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

A43 Актуальні проблеми практичної психології : збірник статей IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Глухів, 9-10 листопада 2017 року) / Міністерство освіти і науки України, ГНПУ ім. О. Довженка [та ін.]; [ред. кол. : І. М. Біла, Я. О. Гошовський, Н. М. Ільїна, С. Б. Кузікова, В. М. Поліщук, В. М. Чернобровкін] ; відп. ред. Н. М. Ільїна. – Суми : ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо», 2017. – 280 с.

У збірнику опубліковані статті IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми практичної психології», яка відбулася на кафедрі психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка 9-10.11.2017 року.

Публікації, як правило, подаються в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність поданої інформації покладається на авторів.

УДК 159.9
ББК 88.4

ЗМІСТ

Частина I.

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВОГО ДОРОБКУ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ, ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ, СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ (ОДНООСІБНІ НАУКОВІ ПРАЦІ ТА У СПІВАВТОРСТВІ)

Абасалієва О.М. Особливості несвідомого сприйняття етнічної ідентичності.....	7
Біла І.М. Передумови розвитку здібностей дитини	10
Гамбаль І.С. Психологічні прояви кризи трьох років.....	15
Донець С.І. Індивідуально-психологічні чинники духовного розвитку особистості	19
Євменова Т.М. Професійна самореалізація. Місце і роль мотивації в професійній самореалізації жінок.....	24
Євменова Т.М., Скородько В.Г. Гендерні особливості адаптації першокласників до навчання в школі.....	28
Журавель А. В. Основні концепції інтервізійної роботи у різних психотерапевтичних школах	32
Журавель А. В., Бикова В. М. Вплив сюжетно-рольової гри на формування самооцінки дітей дошкільного віку	37
Зінченко В.П., Шерстюк Н.О. Емпіричне дослідження професійних інтересів старшокласників, які перебувають у складній життєвій ситуації	43
Зінченко О.В. Теоретичні аспекти феномену підліткових самогубств спричинених мережевим впливом	47
Ільїна Н.М. Духовна обдарованість: запрошення до дискусії	52
Ільїна Н.М., Лебедева Ю.С. Емпіричне дослідження гендерних відмінностей емоційних проявів у студентському віці	56
Кабиш М. Ю. Психолінгвістичний підхід до вивчення звука.....	60
Каткова Т.А. Умови та чинники збереження психологічного здоров'я майбутніх педагогів	62
Крейдун Н.П., Невоснна О.А., Поліванова О.Є., Яворовська Л.М. Взаємодія у діаді «викладач-студент» як чинник успішного вирішення кризових ситуацій у студентському віці	66
Литвин А. В. Професійна готовність фахівців цивільного захисту	69
Маланьїна Т.М. Суб'єктивне благополуччя та якість життя студентської молоді	74
Мисник С.О. Переживання вікової кризи підлітками із «деприваційним синдромом»	77

Михайлова Н.О., Басараб Н.В. Проблематика особистісної кризи в психологічній науці	81
Михальчук Ю.О. Розвиток професійного «Я»: теоретико-практичний аспект вивчення	85
Мішик Л.І., Смик А.С. Емпіричне дослідження мотивації користування інтернетом у студентську віці	88
Мудрик Н.В., Яремко Р.Я. Емоційно-вольові стани особистості курсантів вищих навчальних закладів Державної служби України з надзвичайних ситуацій	93
Носова І.С. Поняття внутрішньоособистісного конфлікту в психологічній науці	97
Паркулаб О.Г. Психологічний аналіз екзистенційної ситуації сучасної людини	102
Поліщук В.М. Психолого-педагогічний досвід і професійне педагогічне повсякдення	106
Поліщук С.А. Вплив суб'єктивного сприйняття часу на переживання особистістю стресової ситуації	111
Прокоф'єва О.О., Зайцева Ю.М. Вікові особливості становлення громадянської ідентичності	115
Прокоф'єва О.О., Прокоф'єва О.А. Сепарація від батьків як запит у психодраматичній групі	118
Рашковська І.В. Роль учителя у створенні позитивного психологічного клімату в шкільному колективі	123
Руденко Л. А. Формування соціально орієнтованої особистості: комунікативний аспект проблеми	126
Рябко Ю. В. Психологічний супровід професійної підготовки студентів-психологів засобами кіно тренінгу	131
Сокол А.О. Особливості формування пізнавальних процесів у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення	136
Співак Л. М. Психолого-педагогічні умови розвитку національної самосвідомості в студентській молоді	140
Стороженко Ю.О. Психологічна модель формування «вольової» особистості (на прикладі дітей молодшого шкільного віку)	143
Тарасова Т.Б. Особливості методики психологічної просвіти батьків	147
Толков О.С. Психологічний супровід працівників вищої школи в умовах змін	152
Цінько С.В. Дія механізму вірогідного прогнозування у процесі сприймання усного мовлення	156

3. Слостенин В. А. Педагогика : учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. завед. / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов / под ред. В. А. Слостенина. – М. : Изд. центр «Академия», 2002. – 576 с.

4. Козяр М. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. М. Козяр. – Вінниця, 2005. – 37 с.

5. Моторин В. Б. Риск в профессиональной деятельности : основные факторы и особенности проявления (на материалах функционирования Государственной противопожарной службы) : автореф. дисс. на соискание науч. степени д-ра социол. наук : спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / В. Б. Моторин. – СПб., 2002. – 45 с.

Маланьїна Т. М.

УДК 159.9

СУБ'ЄКТИВНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті подається аналіз сфер якості життя та тих її аспектів, які найбільше пов'язані із суб'єктивним благополуччям студентської молоді. Означено важливість певних критеріїв якості життя для суб'єктивного благополуччя.

Ключові слова: суб'єктивне благополуччя, задоволеність життям, якість життя, студентська молодь.

Питання благополуччя, щастя та якості життя людини набувають все більшого значення в сучасних міждисциплінарних дослідженнях. Бажання внутрішньої рівноваги, більшої цілісності, позитивної емоційності завжди було важливою потребою особистості, а в сучасному мінливому світі, перевантаженому різними подіями та вимогами, набувають ще більшого значення. Вивчення феномену суб'єктивного благополуччя, як результату й ресурсу особистого становлення, пошук його соціально-психологічних чинників та корелятив, є актуальним, зокрема, і в контексті надання відповідної соціально-психологічної підтримки та психотерапевтичної допомоги. Наше дослідження спрямоване на виявлення параметрів та критеріїв якості життя, які пов'язані із суб'єктивним благополуччям та найбільше турбують студентську молодь.

Суб'єктивне благополуччя звичайно розуміють як оцінку людиною задоволеності своїм життям. Як узагальнене й відносно стійке переживання, що має особливу значущість для особистості і є важливою складовою домінуючого психічного стану, визначає суб'єктивне благополуччя (Л. Куликов). Воно відображає не тільки обставини життя, а й стабільні особистісні характеристики, за допомогою

яких людина долає важкі ситуації, легко пристосовується до мінливих умов, охоче і вдало взаємодіє з людьми, поважає себе і оточуючих людей [1].

Суб'єктивне благополуччя, як окреме поняття, ввів у психологічний простір Е. Дінер. На думку автора, воно формується із суб'єктивної задоволеності життям, суми позитивного афекту та негативного афекту [4].

Аналізуючи феномен суб'єктивного благополуччя, Г. Пучкова визначає три його основні критерії: суб'єктивність, позитивність та глобальність виміру. Саме суб'єктивне ставлення особистості до власного життя та його змін визначає душевне та моральне задоволення ним [2].

Доведено, що на суб'єктивне благополуччя позитивно впливають екстраверсія, приємність, відкритість досвіду, оптимізм, схильність до позитивних атрибутів щодо інших людей, негативно – нейротизм. Особи з вищим рівнем суб'єктивного благополуччя більшою мірою орієнтовані на самоактуалізацію та ефективні стратегії вирішення життєвих проблем.

Якість життя є поняттям спорідненим із феноменом суб'єктивне благополуччя, проте не тотожним. Якість життя також відображає ступінь комфортності людини як усередині себе, так і в межах тої культури, яка її оточує. Однак, якщо суб'єктивне благополуччя найчастіше оцінюється як задоволеність життям в глобальному вимірі, то якість життя висвітлює загальний добробут людей, негативні та позитивні сторони життя у широкому спектрі фізичних, соціальних та психологічних параметрів.

Для вивчення суб'єктивного благополуччя у його глобальному вимірі, застосовувалася шкала задоволеності життям Е. Дінера, для вивчення якості життя – опитувальник якості життя ВООЗ у його скороченому варіанті. Останній спрямовано на оцінку 4 сфер життя: фізичного благополуччя (здоров'я та працездатність), мікросоціальної підтримки (особисті стосунки), самосприйняття (задоволеність собою та своїм зовнішнім виглядом, рівнем негативних переживань тощо) та соціального благополуччя (умови життя, матеріальна складова). У дослідженні брали участь 55 студентів старших курсів бакалаврату гуманітарних та технічних спеціальностей, середній вік 20,8 років. Для оцінки зв'язків між змінними застосовувався коефіцієнт кореляції Пірсона.

Як і прогнозувалося, виявлено статистично значущий взаємозв'язок між оцінюванням студентами якості життя та їхнім суб'єктивним благополуччям. Результати аналізу показали, що суб'єктивне благополуччя студентів позитивно пов'язане з рівнем задоволення у всіх досліджуваних сферах життя: фізичному благополуччі ($r=0,401$; $p\leq 0,01$), самосприйнятті ($r=0,428$; $p\leq 0,01$), мікросоціальній підтримці ($r=0,316$; $p\leq 0,05$) та соціальному благополуччі ($r=0,483$; $p\leq 0,01$). Сумарний показник якості життя також значуще корелює із суб'єктивним благополуччям ($r=0,514$; $p\leq 0,01$). Середньогрупові оцінки за всіма означеними сферами життя знаходяться в межах середніх і вище середніх значень.

Далі вивчалась специфіка взаємозв'язку між конкретизованими аспектами якості життя студентів та суб'єктивним благополуччям. Найбільш суттєві кореляційні зв'язки представлено в табл. 1.

Таблиця №1

Кореляційні зв'язки між оцінками параметрів якості життя та суб'єктивним благополуччям студентів

СБ	Суб'єктивне благополуччя
Параметри якості життя	
Оцінка якості життя	0,303*
Задоволеність життям	0,424**
Життя наповнене сенсом	0,383**
Відчуття безпеки в повсякденному житті	0,335**
Наявність грошей	0,367**
Задоволеність собою	0,323*
Задоволеність особистими стосунками	0,305*
Умови проживання	0,373**
Негативні переживання	- 0,383**
* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$	

Кореляційний аналіз засвідчує, що суб'єктивне благополуччя студентів позитивно пов'язане з оцінками таких аспектів життя, як: сенс життя та якість життя (незалежний показник), відчуття безпеки у повсякденні, наявність грошей, задоволеність життям, собою, особистими стосунками та умовами проживання. Означені критерії відображають достатньо суттєві для особистості потреби, а виявлена констеляція кореляційних зв'язків підкреслює їх роль у задоволеності життям. Від'ємний зв'язок встановлено між суб'єктивним благополуччям та наявністю негативних переживань. Це підтверджує усталену серед науковців думку щодо важливості позитивної емоційності у відчутті благополуччя.

Не виявлено статистично значущих зв'язків між оцінками суб'єктивного благополуччя та оцінками інших критеріїв якості життя, а саме: працевдатністю, наявністю енергії, фізичним болем, підтримкою з боку друзів, якістю транспортної інфраструктури, можливістю відпочинку та розваг, зовнішністю та ін. Імовірно, що означені критерії можуть бути не актуальними, повною мірою не відобразити сутнісні потреби студентської молоді, або недостатньо усвідомлюватися внаслідок впливу культурних контекстів та соціальної реальності.

Студенти досліджуваної групи найбільше задоволені підтримкою з боку друзів та особистими взаєминами і достатньою мірою оцінюють сенс життя. Середньогрупові оцінки цих параметрів життя не є надто високими, проте вищими за інші (відповідно 3,8 і 3,9 балів за 5-ти бальною шкалою). Найменше студентів задовольняє матеріальне забезпечення, доступність медичних послуг, якість

транспортної інфраструктури, а також можливості для відпочинку та розваг. Середньогрупові оцінки коливаються в межах 2,5–2,7 балів.

Підсумовуючи зазначимо, що суб'єктивне благополуччя студентів пов'язане з оцінками якості їхнього життя. З підвищенням фізичного та соціального благополуччя, самосприйняття та мікросоціальної підтримки підвищується й задоволеність життям. Значущі зв'язки встановлено з тими параметрами якості життя, що відображають більш істотні потреби особистості: відчуття безпеки, сенс життя, задоволеність собою та стосунками, наявність комфортних умов проживання і матеріального забезпечення та відсутність негативних переживань. Інші критерії якості життя не відіграють помітної ролі в суб'єктивному благополуччі студентів, можливо, під впливом соціокультурної дійсності або вікових особливостей.

Подальші дослідження бажано спрямувати на поглиблене вивчення чинників суб'єктивного благополуччя, і, зокрема, в кроскультурній площині.

Література

1. Куликов Л. В. Здоровье и субъективное благополучие / Л. В. Куликов // Психология здоровья [под ред. Г.С. Никифорова.] – СПб. : Питер, 2000. – С. 33–45.

2. Пучкова Г. Л. Субъективное благополучие как фактор самоактуализации личности : Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 Общая психология, психология личности, история психологи / Галина Леонидовна Пучкова. – Хабаровск, 2003. – 17 с.

3. Шамионов Р. М. Психология субъективного благополучия: (к разработке интегративной концепции) / Р. М. Шамионов // Мир психологии. – 2012. – № 2. – С. 143–148.

4. Diener E., Personality, culture and subjective well being: Emotional and cognitive evaluations of life /E. Diener, S. Oishi // Annual Review of Psychology. – 2003. – № 54. – С. 403–425.

Мисник С. О.

УДК 159.922.8

ПЕРЕЖИВАННЯ ВІКОВОЇ КРИЗИ ПІДЛІТКАМИ ІЗ «ДЕПРИВАЦІЙНИМ СИНДРОМ»

У статті подається аналіз проблеми впливу «деприваційного синдрому» на вікові прояви переживань кризи у підлітковому віці.

Ключові слова: підлітковий вік, підліткова криза, «деприваційний синдром», психічна депривація.

Сьогодні все більше наукових даних і спостережень, у яких зазначається, що від материнської депривації страждають не лише діти, які залишилися без батьків чи тривалий час знаходяться в лікарні, а й багато з тих, хто знаходиться в сім'ях.